

Висновок № 48

Щодо матеріалу «Гроші на пам'ять. Як будівництво меморіалу в Бабиному Яру перетворилося на проблему національного масштабу» на ресурсі Liga.net

м. Київ

20 вересня 2021 р.

I. Зміст скарги та обставини справи

1. До Незалежної медійної ради звернулися ГО «Українська стратегічна ініціатива» та ГО «Фонд підтримки демократичних ініціатив» зі скаргою щодо змісту [матеріалу](#) «Гроші на пам'ять. Як будівництво меморіалу в Бабиному Яру перетворилося на проблему національного масштабу» авторства Любові Величко, розміщеного на Liga.net. Скаржники наголошують на необхідності перевірки об'єктивності й збалансованості матеріалу, дотримання журналістських стандартів при його написанні (як-от відокремлення фактів, суджень і припущень, виправлення неточностей тощо).

2. Матеріал Любові Величко присвячений історії будівництва меморіалу в Бабиному Яру. На початку матеріалу йдеться про трагічні події 1940-х років, що позначилися на історії українського єврейського населення, та жахливі наслідки для цієї етнічної спільноти. Згодом авторка оцінювала три ініціативи будівництва меморіалу та описувала причини невдач у реалізації цих проєктів. Згадуються спонсований єврейською благодійною організацією Joint американський проєкт, ініціатива за підтримки українських олігархів і резонансний проєкт, частково спонсований особами з російським громадянством, який мав реалізувати скандальновідомий російський режисер Ілля Хржановський.

Значною мірою неспроможність побудувати меморіальний комплекс із перших спроб Любов Величко приписувала опозиційним настроям Йосифа Зісельса — громадського діяча, дисидента і співпрезидента Асоціації єврейських організацій і общин України (далі — ВААДУ). Зокрема, наголошувалося на його критиці потенційного місця для спорудження меморіалу, а також критиці на адресу осіб інвесторів, художників та членів громадської наглядової ради.

Також матеріал містить окремий розділ, присвячений фінансовому боку питання спорудження пам'яток та меморіалів єврейської громади в Україні. Авторка в цій частині натякає на те, що ВААДУ мала б знайти кошти на більшість проєктів з огляду на те, що вона об'єднує понад дві сотні організацій.

Наступними в матеріалі йдуть підрозділи з назвами «Шахрайська схема» і «Злочин та покарання», які ілюструють історію обвинувачення Йосифа Зісельса в розкраданні майна та коштів емігрантів, що виїхали до Ізраїлю на початку 90-х років. Коментарів Йосифа Зісельса щодо змісту обвинувачень і критики авторка матеріалу не наводить, пропонуючи читачам винятково емоційні ремарки громадського діяча або ж коментарі, які не стосуються предмета критики.

На завершення матеріалу Любов Величко ставить питання щодо довіри громадськості до особи, яка була звинувачена в корупційних схемах. Водночас значної глибинної

критики інших осіб, які були залучені в згаданих ініціативах, а також позиції захисників державних проєктів меморіалу в Бабиному Яру матеріал не містить.

3. Спорудження меморіалу в Бабиному Яру спричинило суспільний резонанс. Ця тема порушує питання публічного інтересу, стосуючись важливих історичних подій. Релевантність і важливість таких матеріалів неодноразово підкреслював Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ) у справах [Stoll v Switzerland](#) (щодо поваги до жертв Голокосту), [Dmitriyevskiy v Russia](#) (щодо права на пошук історичної правди), [Savva Terentyev v Russia](#) (щодо підвищеного захисту, який має гарантуватися вразливим меншинам у разі повідомлення про історію переслідувань, нерівності чи знущань з таких груп). Крім того, ЄСПЛ наголосив, що публічний інтерес присутній і у випадках поширення інформації щодо фінансових питань, які значною мірою впливають на життя громади, включно з підозрою в скоєнні злочинів (див. [White v Sweden](#)), чи питань розпорядження публічними коштами (див. [Novaya Gazeta v Voronezhe v Russia](#) та [Marchenko v Ukraine](#)). Саме тому Незалежна медійна рада вважає за потрібне надати висновок щодо якості журналістського матеріалу, присвяченого встановленню меморіалу в Бабиному Яру, та окреслити основні стандарти, яких мусять дотримуватися журналісти під час висвітлення подібної інформації.

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для

запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Стаття 17. Заборона зловживання правами

Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції.

3. Закон України «Про інформацію»

Стаття 2. Основні принципи інформаційних відносин

1. Основними принципами інформаційних відносин є:

гарантованість права на інформацію;

відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;

достовірність і повнота інформації;

свобода вираження поглядів і переконань;

правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;

захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Стаття 29. Поширення суспільно необхідної інформації

1. Інформація з обмеженим доступом може бути поширена, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її поширення.

2. Предметом суспільного інтересу вважається інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо.

Стаття 30. Звільнення від відповідальності

2. ...Якщо особа вважає, що оціночні судження або думки принижують її гідність, честь чи ділову репутацію, а також інші особисті немайнові права, вона вправі скористатися наданим їй законодавством правом на відповідь, а також на власне тлумачення справи у тому самому засобі масової інформації з метою обґрунтування безпідставності поширених суджень, надавши їм іншу оцінку...

4. Кодекс етики українського журналіста (редакція 2013 року)

4. Висвітлення судових процесів має бути неупередженим щодо звинувачених. Журналіст не може називати людину злочинцем до відповідного рішення суду.

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності всіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

10. Точки зору опонентів, у тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

12. Журналіст зобов'язаний зробити все можливе для виправлення будь-якої поширеної інформації, якщо виявилось, що вона не відповідає дійсності.

19. Свідоме порушення норм журналістської етики є абсолютно несумісним з професійною журналістикою, піддається громадському осуду, може бути підставою для позбавлення прескарти чи членства в професійних спілках та НСЖУ. Розгляд конфліктних ситуацій етичного та професійного характеру здійснює Комісія з журналістської етики.

5. Резолюція ПАРС 1003 (1993) «Про етичні принципи журналістики»

3. Основним принципом будь-якої етичної засади журналістики є те, що повідомлення та міркування слід чітко розділяти, змішувати їх неприпустимо. Повідомлення — це інформація про факти й події, тоді як міркування — це вираження поглядів, ідей, вірувань або оцінних суджень з боку медіакомпаній, видавців і журналістів.

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не мають бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відбивати сутність поданих фактів і даних якомога точніше.

6. У міркуваннях, що набувають форми коментарів подій або дій окремих осіб чи установ, не варто намагатися заперечувати реальні факти або події чи приховувати їх.

15. Ні видавці, ні власники, ні журналісти не мають вважати, що вони є власниками новин. Новинні організації повинні ставитися до інформації не як до товару, а як до основного права громадянина. З цією метою медіа не мають використовувати ані якість, ані зміст новин чи думок для збільшення кількості читачів чи аудиторії, зі зростанням якої збільшується рекламний дохід.

16. Якщо ми маємо забезпечити, щоб до інформації ставилися з етичного погляду, її цільову аудиторію слід розглядати як окремих осіб, а не як масу.

21. ...Журналістика не має змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувані громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі до основоположного права громадян на інформацію як на складовій поваги до демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і несумісна з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

26. На вимогу зацікавлених осіб ЗМІ, що спеціалізуються на новинах, повинні точно, автоматично, швидко й з використанням усієї належної інформації виправляти будь-яку новину або міркування, яке вони повідомили, а воно виявилось неправдивим або помилковим. Національне законодавство має передбачити відповідні санкції і, якщо необхідно, відшкодування.

III. Оцінка дотримання вимог законодавства та професійних стандартів у матеріалах

1. Під час створення матеріалів журналісти зобов'язані дотримуватися принципу повноти та збалансованості. Це, своєю чергою, передбачає перевірку матеріалів щодо достовірності й точності історичних фактів, автентичності наведених документів, правдивості й повноти висловлювань фігурантів матеріалу тощо. Наприклад, практика ЄСПЛ ілюструє, що медіа може бути звільнене від свого звичайного обов'язку перевіряти фактичні твердження, ймовірно, дифамаційного характеру лише в дуже виняткових випадках. Зокрема, це залежить від серйозності обвинувачень та обґрунтованості підстав медіа вірити в достовірність поширених даних (див. [McVicar v the United Kingdom](#), §84).

Так, якщо репутація фігуранта матеріалу може значно постраждати від поширених відомостей, а дослідження медіа не охоплює абсолютно всіх доступних джерел – кожне посилання має бути предметом додаткової перевірки на достовірність (див. [Bladet](#)

[*Tromsø and Stensaas v Norway*](#), §66). Ба більше, ЄСПЛ у [*Times Newspapers Ltd v the United Kingdom*](#) наголошує, що обов'язок медіа діяти згідно з принципами відповідальної журналістики за допомогою забезпечення точності історичної інформації буде більшим за відсутності будь-якої терміновості в публікації матеріалу. Крім цього, незважаючи на те що оригінали історичних документів є легітимними й достатніми для історичного дослідження певної теми (див. [*Kenedi v Hungary*](#), §43), вони мають бути зрозумілими та доступними для читача.

У випадку матеріалу щодо меморіалу в Бабиному Яру більшість тез підтверджено посиланнями на відповідні матеріали. Втім, деякі твердження, що сформульовано як фактичні судження, не мають відсилання до джерел, зокрема це стосується частин матеріалу, присвячених, ймовірно, шахрайським схемам (як-от теза про те, що отримані внаслідок консалтингових послуг кошти витрачалися на бізнес і нерухомість) та розслідуванню цього випадку (на кшталт прямої цитати без посилання на інтерв'ю з ізраїльським адвокатом Максимом Сапожниковим або згадки про те, що авторка брала в нього інтерв'ю особисто).

Крім цього, деякі посилання на матеріали на івриті (особливо ПДФ-документи й подібне) є переважно неможливими до прочитання та аналізу українською аудиторією, а отже читачі не в змозі без значних зусиль встановити автентичність джерела та відповідність журналістського аналізу його реальному змісту.

Також тези Йосифа Зісельса з різноманітних дискусій часто наводяться скорочено, без посилання на оригінал, а тому можуть не до кінця відображати посил, що закладався в такі тези, та контекст конкретного висловлювання. Відповідно до [*Węgrzynowski and Smolczewski v Poland*](#), інформація, позбавлена первісного контексту, не може вважатися повною мірою достовірною, а тому не становить значного суспільного інтересу.

Водночас принцип 6 Кодексу етики українського журналіста, що стосується повноти матеріалу, охоплює не лише перевірку джерел, а й подання належного контексту. Саме з цим у матеріалі виникла проблема: його тему заявлено як проблематику побудови меморіалу в Бабиному Яру, але сам матеріал більше концентрується на особі Йосифа Зісельса. Він дійсно послідовно виступав опонентом усіх трьох проєктів меморіалу, але ж таким опонентом був не він один (зокрема, у випадку двох перших проєктів). Втім, інших таких опонентів, окрім Йосифа Зісельса, майже не згадують або ж згадують дуже побіжно, без детального аналізу їх як особистостей. Унаслідок цього виникає враження, що матеріал є цілеспрямованою атакою саме на Йосифа Зісельса та призначений для створення негативного образу цієї особи в медійному просторі.

Так само проблематичними є і дрібніші моменти: до прикладу, позиція Йосифа Зісельса, що не можна будувати меморіал на місці колишнього єврейського кладовища, бо це суперечить юдейським традиціям. З матеріалу незрозуміло, що точно забороняє традиція: будувати лише безпосередньо на місці, де були поховання, чи взагалі на місці, яке визначено як цвинтар.

Невідоме й завершення дискусії опонентів проєкту та істориків, які зазначали про відсутність захоронень. Фактично в матеріалі повідомляється лише про частину історичних досліджень, де в результаті розкопок не знайшли поховань (на схемі позначено червоним кольором), на підставі чого робиться висновок про припустимість побудови меморіалу. Жодного аналізу достатності таких археологічних досліджень, відсутності альтернативних досліджень, обґрунтування позиції щодо наявності захоронень у матеріалі не наведено. Тому матеріал не можна вважати об'єктивним та повним, що порушує Принцип 6 Кодексу етики українського журналіста.

2. Факти, оцінні судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Така вимога знайшла свій вияв і в практиці ЄСПЛ: у справі [*McVicar v the United Kingdom*](#) Суд наголосив, що існування фактів можна довести, а от істинність оцінних суджень не підлягає доведенню. Саме тому читач має чітко усвідомлювати, до якої з

категорій слід зарахувати ту чи іншу частину матеріалу. Суд не заперечив загальної можливості використання суб'єктивного оцінювання фактів з боку журналістів, особливо коли вони повідомляють про теми, що стосуються публічного інтересу (див. [Paturel v France](#), §37).

Втім, у [Morice v France](#) ЄСПЛ підкреслив, що ремарки та суб'єктивні коментарі варто оцінювати контекстуально, щоб з'ясувати, чи вони можуть справити враження оманливих тверджень або явної персоналізованої атаки, не пов'язаної з темою матеріалу та фактичною базою, яку має журналіст. Також Суд окремо виділяє випадки використання сатиричних та іронічних висловлювань, що є оцінними судженнями. Так, у [Nikowitz and Verlagsgruppe News GmbH v Austria](#) ЄСПЛ зазначив, що з матеріалу має бути зрозуміло, чи є твердження жартом, іронією або сатирою, чи воно повідомляє читача про об'єктивну дійсність.

Важливою є і теза про те, що кумулятивний аналіз оцінних суджень у матеріалі не має створювати враження, що особа скоїла злочин (див. [Ruokanen and Others v Finland](#), §48). У матеріалі, присвяченому зведенню меморіалу в Бабиному Яру, невдача трьох проєктів приписується критиці цих ініціатив з боку Йосифа Зісельса. Водночас до уваги не беруться інші об'єктивні чинники та фактори, що могли вплинути на неможливість реалізації згаданих проєктів. Як наслідок, суб'єктивна думка авторки щодо особи пана Зісельса як чи не єдиної причини провалу цих ініціатив подається як твердження про факт, вводячи читача в оману щодо фігуранта матеріалу та створюючи його винятково негативний образ.

Також негативна оцінка діяльності організацій, очолюваних Йосифом Зісельсом, є особистою позицією авторки, що подається як факт, який ґрунтується на фінансових даних. Водночас самі дані свідчать не так про внутрішні адміністративні проблеми, як про зовнішні фінансові труднощі. До прикладу:

«Чи є успішною діяльність фондів та інших структур, якими опікується Зісельс? Не завжди.»

«...На реконструкцію Бейт-Кадішін на єврейському кладовищі в Чернівцях потрібен мільйон євро. Але цю суму ВААД уже шостий рік поспіль не може знайти. У ВААД кажуть, що у 2017 році уряд Німеччини виділив на цей проєкт усього 100 000 євро.»

Так, на основі цього прикладу Любов Величко робить висновок про неуспішну фінансову діяльність ВААДУ. Водночас сама авторка зазначає, що чітких даних щодо фінансових надходжень і витрат немає через закритий формат звітування. Отже, теза про фінансові невдачі є радше авторським припущенням, що ґрунтується на кількох прикладах, ніж твердженням, заснованим на об'єктивних фактах. Проте авторський аналіз не було чітко відділено від фактичних тверджень у самому матеріалі, що є порушенням Принципу 9 Кодексу етики українського журналіста.

3. Під час створення матеріалів, де подається критика особи, а також використовуються фактичні твердження та особиста думка автора, важливим є правильне сприйняття читачем різниці між фактами й оцінними судженнями. Інакше зміст матеріалу та форма подан інформації можуть сприйматися як спроба маніпуляції думкою аудиторії.

У випадках неоднозначного сприйняття інформації ЄСПЛ [використовує](#) стандарт «пересічного читача» — особи, яка не володіє спеціальними навичками й знаннями з теми та не має технологій для глибокої перевірки достовірності матеріалу. Зокрема, у [Reznik v Russia](#) Суд наголосив, що важливе сприйняття матеріалу не особою, яка є об'єктом критики, а пересічним читачем. Неякісним є матеріал, якщо читач не може встановити причинно-наслідкових зв'язків, плутає критику з об'єктивними фактами, отримує однобоке висвітлення діяльності особи. У [Couderc and Hachette Filipacchi](#)

[Associés v France](#) ЄСПЛ зазначив, що захищеного публічного інтересу не буде у випадку, де матеріал вводить аудиторію в оману чи спотворює оригінальний зміст повідомлення. Водночас сумлінним буде посилання на інші дотичні матеріали та висвітлення передісторії певної події (див. [Lopes Gomes da Silva v Portugal](#), §35).

У матеріалі, присвяченому побудові меморіалу в Бабиному Яру, має йтися про історію ініціатив, їхній зміст і причини невдач, що є, здавалося б, центральною темою матеріалу. Втім, фактично матеріал зосереджується на критиці Йосифа Зісельса. Як наслідок, у читача складається враження, що основною проблемою спорудження меморіалу чи будь-якого іншого проєкту є саме опозиція цієї конкретної особи. Отже, в результаті це виглядає як маніпуляція думкою аудиторії з боку автора, що є виявом несумлінної журналістики.

4. Окрім об'єктивного висвітлення подій та відділення фактів від оцінних суджень матеріал загалом має відповідати принципу збалансованості. Так, наявність критики, суспільної дискусії чи суперечливих історичних моментів має повідомлятися читачу повно, з урахуванням думки кожної зі сторін, згаданих у матеріалі. З цього приводу ЄСПЛ [зазначив](#), що всі мають бути забезпечені правом повідомити свою версію фактів та їхньої інтерпретації, якщо їхні інтереси зачіпаються в матеріалі.

Наприклад, у [Verlagsgruppe Droemer Knaur GmbH & Co. KG v Germany](#) медіа перебільшило рівень підозри, висловлений у внутрішніх офіційних звітах, і не змогло довести такий рівень підозри за допомогою додаткових фактів. Як наслідок, матеріал не був збалансованим, адже не досить просто посилатися на офіційні джерела і не повідомити позицію особи, яку критикують чи обвинувачують.

У ситуації з поширенням інформації про спорудження меморіалу в Бабиному Яру критика Йосифа Зісельса не супроводжувалася його коментарями, що стосуються безпосередньо предмету критики (наприклад, про те, що Йосиф Зісельс *«хотів, завести в наглядову та громадську раду, а також у менеджмент організації 50% своїх людей»*). Цитати з інтерв'ю містили переважно емоційні висловлювання, але не детальне і конструктивне пояснення позиції.

Також не продемонстровано відповіді на конкретні обвинувачення, як-от щодо позиції Михайла Кальницького, що прямо суперечить візії Йосифа Зісельса, чи закиду про різку зміну думки про третій проєкт меморіалу. Ба більше, матеріал мав би бути присвячений не критиці особи, а темі спорудження меморіалу. Водночас критикується лише особа Йосифа Зісельса, детально не зазначається про досить широку суспільну критику російського художника Іллі Хржановського, українського олігарха Ігоря Коломойського чи інших фігурантів матеріалу.

Іншим важливим аспектом є відсутність позиції прихильників державного проєкту. Фактично згадано переваги й невдачі приватних проєктів, але не окреслено перспектив державного проєкту, за який [виступає](#) Йосиф Зісельс та група громадських активістів. Не згадано про [конфлікт](#) у комітеті Верховної Ради, а також про багато інших факторів, що породжують суспільну напругу довкола проєкту меморіалу в Бабиному Яру. Це робить матеріал незбалансованим і таким, що не містить позицій усіх зацікавлених сторін. Отже, наявне порушення Принципу 10 Кодексу етики українського журналіста.

5. Заголовки матеріалу «Шахрайська схема» і «Злочин та покарання» справляють на читача враження, що Йосиф Зісельс скоїв злочин. З одного боку, згідно з [Timpul Info-Magazin and Anghel v Moldova](#), коли приватна компанія вирішує брати участь у фінансових операціях, де залучені значні державні кошти, вона добровільно зазнає підвищеного контролю з боку громадськості та підвищеного рівня критики. Тому журналістські розслідування, критика і повторний аналіз такої теми понад 20 років по тому є припустими.

Ба більше, відповідно до [Yordanova and Toshev v Bulgaria](#), пасажі, які формулюються для привернення уваги до новини, заголовки з великої літери чи інші прийоми, які можуть

збільшити аудиторію читачів, не є порушенням журналістських стандартів [§52]. Утім, у таких випадках головною є мета, що ставить собі медіа під час висвітлення новин. Наприклад, якщо ціллю є «задоволення неприборкуваної цікавості певної аудиторії та посилення комерційних інтересів» медіа, такий матеріал не можна вважати внеском у будь-які дебати, що становлять загальний інтерес для суспільства (див. [Biruik v Lithuania](#), §42).

Також не є легітимними в такому разі маніпуляція думкою аудиторії, намагання ввести читачів в оману чи надмірна гіперболізація для створення негативного образу фігуранта матеріалу (див. [Couderc and Hachette Filipacchi Associés v France](#), §132). З огляду на те що в матеріалі щодо Бабиного Яру лише ці підзаголовки є інтерактивними, можна впевнено припустити, що не кожна особа розгортатиме розділ, щоб детальніше ознайомитися з повним змістом цієї частини матеріалу. Так, частина аудиторії може сприйняти обвинувачення в заголовках як такі, що були встановлені в судовому провадженні, а особу Йосифа Зісельса — як злочинця. Це, своєю чергою, потенційно порушуватиме презумпцію невинуватості й [правила](#) висвітлення в медіа інформації про вчинені правопорушення.

6. Незалежна медійна рада вважає, що під час створення матеріалу про спорудження меморіалу в Бабиному Яру порушено принцип об'єктивного та повного висвітлення подій. Безсумнівно, визнаючи інформацію про деякі події «швидкопсувним товаром», ЄСПЛ наголошував на тому, що журналістам не завжди можливо верифікувати дані, які публікуються в матеріалі, зважаючи на необхідність актуальної публікації ([Observer and Guardian v the United Kingdom](#), §60). Крім того, суд підкреслив, що навіть використання «історій», «суспільної думки» чи «пліток» від інших осіб є дозволеним, якщо вони не є зовсім необґрунтованими ([Timpul Info-Magazin and Anghel v Moldova](#), §36). Втім, це правило не означає, що будь-яка думка і тим більше фактичне твердження можуть поширюватися без належної перевірки.

Так, концепція «обов'язків і відповідальності» журналіста передбачає, що медіа слід діяти сумлінно, надаючи публіці надійну та точну інформацію відповідно до етичних стандартів ([Bergens Tidende and Others v Norway](#), §53; [Goodwin v the United Kingdom](#), §39; [Fressoz and Roire v France](#), §54). Особливо це правило є релевантним до тих випадків, де здобути додаткову інформацію чи перевірити наявні дані можна безперешкодно і в стислі строки.

У випадках помилки з боку медіа ЄСПЛ у [Melnychuk v Ukraine](#) чітко встановив обов'язок виправляти неточну (неповну) чи неправдиву інформацію, а також надавати можливість спростувати твердження чи відповіді на них [§2]. На додачу в [Smolorz v Poland](#) ЄСПЛ підкреслив, що обов'язок поширити публічне вибачення та спростування діє незалежно від наявності рішення суду щодо неправомірності дій медіа, а відмова зробити такі дії є обтяжувальною обставиною під час встановлення відповідальності медіа [§42].

У цьому разі скаржник зазначив про численні прохання виправити матеріал та спростувати недостовірну інформацію. Проте на запит Незалежної медійної ради скаржник не надав доказів цих звернень, а отже Liga.net і Любов Величко не можуть вважатися такими, що не поширили альтернативної думки чи не надали права на відповідь. Як наслідок, Незалежна медійна рада дійшла висновку про відсутність порушення Принципу 12 Кодексу етики українського журналіста.

7. Агресивна чи провокативна поведінка, яка значно переходить межі етичної та відповідальної журналістики, вважається свідомим порушенням правил журналістської етики ([Zarubin and Others v Lithuania](#), §53, 57). Крім цього, виявом умисного порушення може бути свідоме небажання надавати людині право на відповідь чи спростування інформації в матеріалі. Також недобросовісною і неетичною поведінкою може бути повна відсутність відповіді на вимогу спростування чи виправлення неточностей.

У випадку з матеріалом про меморіал у Бабиному Яру Незалежна медійна рада не отримала від скаржника доказів ігнорування авторкою та ресурсом Liga.net звернень щодо виправлення матеріалу, а також доказів відмови в праві на відповідь чи спростуванні. Також не вбачається інших фактів, що можуть свідчити про свідоме порушення з боку авторки чи ресурсу журналістських стандартів. Отже, Незалежна медійна рада не вбачає в матеріалі порушення Принципу 19 Кодексу етики українського журналіста.

IV. Висновки

Незалежна медійна рада вважає, що матеріал програми «Гроші на пам'ять. Як будівництво меморіалу в Бабиному Яру перетворилося на проблему національного масштабу» авторства Любові Величко, розміщений на Liga.net, містить порушення Принципів 6, 9 та 10 Кодексу етики українського журналіста, а також суперечить пунктам 4, 6, 21 Резолюції ПАРЄ 1003 (1993) «Про етичні принципи журналістики».

Результати голосування: «За» – 9;
 «Проти» – 0;
 «Утримуюсь» – 0.

Голова Незалежної медійної ради

А. Черевко

Секретар Незалежної медійної ради

О. Голуб

Секретар Незалежної медійної ради

П. Моїсеєв